
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВА ТА МОРАЛІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

*Всяка Христина Андріївна,
студентка 3-го курсу юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Право – це суспільне явище, що виникає як результат громадянства на певному етапі його розвитку. Закон є регулятором соціально значимої поведінки людини, є різновидом соціальних норм. Він має справу з соціальною сферою, яка включає в себе: Людей; Відносини між людьми; Поведінку суб'єктів суспільних відносин [5, с.5].

Зміст права визначається потребами суспільного розвитку, інтересам учасників суспільного процесу, відображеними у загальнодержавній свідомості. Право за своєю природою є засобом соціального компромісу в масштабі суспільства, встановлення балансу соціальних інтересів, справедливого розподілу благ, міра соціальної свободи індивіда. Право як різновид соціальних норм володіє якістю нормативності, що означає у

неодноразовості дії юридичних норм, вони вступають в процес регулювання кожного разу, коли виникають типові ситуації, встановлені як умови їх дії. Нормативність формується як узагальнення і фіксація стійких, повторюваних соціально корисних відносин і вчинків людей.

Право і мораль - головні соціальні регулятори поведінки людини [3, с.218]. Деякі вчені виділяють спільні риси та відмінності .

Спільні риси:

а) належать до соціальних норм і володіють загальною властивістю - нормативністю;

б) є основними регуляторами поведінки;

в) мають спільну мету - регулювання поведінки людей зі стратегічним завданням збереження і розвитку суспільства як єдиного цілого;

г) базуються на справедливості як на вищому моральному принципі;

д) виступають мірою свободи індивіда, визначають її межі [6, с.261].

Відмінності:

1. Мораль формується раніше права, правової свідомості та державної організації суспільства. Для будь-якого ступеня розвитку суспільства норми моралі стають обов'язковим елементом для взаємного співіснування; а норми права стають головною ознакою приписів держави, в якій мораль не може забезпечити поведінку, відповідну певному громадському порядку [7, с.9]. Можна сказати, що мораль з'являється разом із суспільством, а право - з державою. Хоча мораль теж має свій історичний період розвитку і виникає з потреби узгодити інтереси індивіда і суспільства.

2. У межах однієї країни, одного суспільства може існувати тільки одна правова система. Мораль же в цьому сенсі різномірна: у суспільстві може діяти кілька систем норм і принципів, що виникають з потреби узгодження інтересів окремих осіб та суспільства(класів, малих соціальних груп, професійних верств, індивідів) і спрямовані на регулювання поведінки людей відповідно до понять добра та зла і підтримуються особистим переконанням, традиціями, вихованням, силою громадської думки. При цьому в будь-якому суспільстві існує система загальноприйнятих моральних поглядів [6, с.56].

3. Норми моралі формуються як нормативне вираження що склалися в даному соціальному середовищі, суспільстві поглядів, уявлень про добро і зло, справедливості, честі, обов'язок, порядність, шляхетність та ін. Норми моралі не характеризуються формальною визначеністю, оскільки зберігаються і передаються з покоління в покоління у вигляді «неписаних» правил поведінки, Заповідей Божих; а норми права чітко сформульовані, конкретизовані щодо конкретних взаємовідносин у Конституції та законах держави. Процес правотворення теж досить складний, має глибоке соціальне коріння, проте право в єдності своєї форми і змісту постає як результат офіційної діяльності держави, як вираз його волі [1, с.60].

4. Моральні норми поведінки підтримуються громадською думкою, а юридичні – силою державного примусу [7, с.9].

5. Не збігаються предмети регулювання норм права і норм моралі. Специфічний предмет морального регулювання - сфери дружби, любові, взаємодопомоги і т.д., куди право як регулятор, що вимагає зовнішнього контролю за здійсненням своїх приписів і що припускає можливість державно-примусової реалізації, не може і не повинно проникати. Однак є й сфери правового регулювання, до яких мораль не підключається в силу того, що вони принципово, за своєю природою не піддаються моральної оцінки: вони етично нейтральні. Тобто, норми моралі дають загальну оцінку поведінки особи, тоді як норми права чітко

встановлюють та конкретизують вид юридичної відповідальності і санкцію за порушення законодавчих імперативів [7, с.9].

6. З точки зору внутрішньої організації та чи інша моральна система, будучи відносно цілісним нормативним утворенням, не володіє такою логічною і досить жорсткою структурою як система права [5, с.5].

Законна поведінка людини є результатом соціалізації, процес якої включає в себе засвоєння суб'єктом моральних і правових заборон, соціальних стереотипів поведінки. Усі ці фактори визначаються суспільною та індивідуальною правосвідомістю, почуттям соціальної відповідальності, соціальної справедливості, правовою інтуїцією.

Процес соціалізації особистості включає в себе і виховання відповідальності, розуміння особою свого боргу перед суспільством, розуміння необхідності дотримання соціальних норм, що в кінцевому результаті забезпечує законну поведінку, високий ступінь соціального виховання людини, попередження антисоціальних проявів з її сторони.

В процесі діяльності, спілкування і взаємодії у суспільстві в особи накопичується нормативно-ціннісна система – особливе психологічне утворення – найголовніший компонент внутрішнього світу особи, інтегративна система внутрішніх регуляторів поведінки людини. Формування цієї системи – головний напрямок соціального розвитку людини.

Повага до закону лежить в основі соціального виховання. Особа може бути законослужняною, погоджувати свою поведінку з правовими вимогами, розуміти його історичну необхідність, загально соціальну цінність. Проте повага до закону, як внутрішній устав особи, формується на основі визнання цінності закону для особи.

Юридичний статус громадян, їх права і свободи вкорінюються в сукупності із суспільними відносинами, а право фіксує те, що сформувалось в реальному житті [2, с. 104].

Нормативна поведінка особи характеризується рядом психологічних особливостей і закономірностей. Законність виникає разом із необхідністю вирішення соціальних проблемних ситуацій, включаючи в себе розробку і прийняття легітимних рішень. Такі процеси супроводжуються свідомою і несвідомою психологічною діяльністю мозку людини.

Право – це не лише сукупність соціальних норм, але і сукупність практичних відношень, що складаються у відповідності з цими нормами і відносяться до групи ідеологічних соціальних відносин [3, с. 51].

Правове регулювання базується на відношеннях прав і обов'язків особи і суспільства. Права і обов'язки виступають як способи реалізації потреб людини і суспільства, які забезпечують співіснування у суспільстві [4; с.80].

Отже, мораль знайшла своє відображення у нормах права задля регуляції суспільних відносин у соціумі. Наявність традицій у правових науках сприяє інтенсивному накопиченню політико-правових знань. Діалектична єдність моральних традицій та правових новацій є однією із закономірностей розвитку сучасного суспільства.

Література:

1. Абдулаев М.И. Правоведение: Учебник для вузов/ Под редакцией М.И.Абдулаева – М.: Финансовый контроль, 2004. – 561с.
2. Васильев В.Л. Юридическая психология. Учебник / Под редакцией В.Л. Васильева – М.: Юридическая литература, 1991 – 386с.

-
3. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: [підручник] / М.С.Кельман, О.Г.Мурашин. – К.:Кондор, 2006. – 477 с.
 4. Лавриненко В.Н. Філософія: Учебник для вузов / В.Н.Лавриненко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005.-182с.
 5. Протасов В.Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства. Вопросы и ответы / Под редакцией В.Н. Протасова – М.:Новый юрист, 1999 – 240с.
 6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. – Харків: Консум, 2001 – 656с.
 7. Хрімлі І.О. Мораль та право як регулятори відносин у сучасному українському соціумі. Автореф.дис.канд.філос.наук. – Донецьк, 2007. – 17с.

***Науковий керівник** – Бліхар В.С., канд.філос.наук, професор кафедри філософії і політології Львівського державного університету внутрішніх справ*